

XIV.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI

I

25-29 MAYIS 1992
ANKARA

AYRI BASIM

1991 AŞIKLI HÖYÜK (AKSARAY İLİ KIZILKAYA KÖYÜ)
KURTARMA KAZISI

Ufuk ESİN

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI
Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü

12

1991 AŞIKLI HÖYÜK (AKSARAY İLİ KIZILKAYA KÖYÜ) KURTARMA KAZISI

*Ufuk ESİN**

ÖZET

Geçim ekonomileri yoğun avcı-toplayıcılığa dayanan homojen, fakat ünik bir kültürü sergileyen Aşıklı yerleşmelerinin kazılmasına 1991'de 850 m² lik bir alanda devam edilmiş, 6 ayrı açmada çalışılmıştır (Resim 1-8). Radyoaktif karbon ölçümlerine göre G.Ö. 10/9. binyıla tarihlenen 54'ü 2. tabakaya ait olmak üzere 61 yeni mekân daha gün ışığına çıkarılmıştır.

Kuzeydeki basamaklı açmada (4 H-G) tabakalaşmanın denetlenmesine devam edilmiş, 2. tabakanın şimdilik 2 a-c yapı evreleri bulunmuş, ancak daha altta aynı tabakanın daha eski evrelerinin varlığı izlenmiştir (Resim: 2,7).

1990'da bulunan çakıl döşeli "GA" yolunun güneydoğu kesiminde, onu kısmen sınırlayan bir "kazematlı" (sandık) duvar sistemi bulunmuştur (Resim: 3, 5). Kazematlar güneyde kalın bir taş, kuzeyde yan yana 5 sıralı kerpiçten meydana gelen, birbirine koşut 2 ana duvar arasında kalan, birbirinden gene kerpiç bölme duvarlarla ayrılan şimdilik 3 mekândan oluşmaktadır. Mekânlar arasındaki kerpiç bölmelerden birinde, geçiş sağlamak üzere kapı aralığı bırakılmıştır. Mimarlık tarihi açısından bu en eski kazematlı duvarın önemi büyüktür (Resim: 5).

2-4 P-R açmalarında daha önceki yıllarda ele geçen en üstteki kırmızı boyalı taban kaldırılmıştır (Resim: 1-2). Daha altta, kerpiçten, yanyana küçük kare (1x1 m²) mekânlar ele geçmiştir. Bunlar da kaldırılınca daha altta T mekânın kırmızı boyalı ikinci tabanı bulunmuştur (Resim: 8).

4 M açması "G V" mekânında taban altına gömülen bir mezarda ilk kez belirgin bir mezar armağanına rastlanmıştır (Resim: 1-2). Bu üstü ge-

* Prof. Dr. Ufuk ESİN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistorya Anabilim Dalı, FEN-PTT, İSTANBUL.

ometrik kazı bezekli bir uç düzelticisi ya da bir bilek taşıdır (Resim: 9). Ayrıca 4 L açmasında G M ve 4 M açmasında H B mekânlarında ele geçen iskeletlerden birinin boyun, diğerinin bilek hizasında bir kolye ve bileziğe işaret eden boncukların bir kısmı bakırdan yapılmıştır (Resim: 2, 4, 10).

1. GİRİŞ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı'nın 1991 yılında aynı üniversite, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ODTÜ TEKDAM, TÜBİTAK AKSAY Ünitesi adlarına yaptığı, 3. dönem kurtarma kazıları 22 Temmuz-16 Eylül 1991 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Kazıya bakanlık temsilcisi olarak Ayasofya Müze Araştırmacısı Müjgan Harmankaya atanmıştır¹.

Ekibimiz, gördüğü tüm yardım ve ilgileden dolayı İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'ne, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, ODTÜ Rektörlüğü, ODTÜ TEKDAM ve Saymanlık Müdürlüklerine, Aksaray ili yöneticilerine teşekkürlerini sunmayı bir borç bilir².

Sn. Orhan Bursalı'nın danışmanlığında TRT İstanbul Televizyonu "Bilim Gündemi" programı ekibine, Doğu Holding'den Sn. Filiz Şahenk ve Altın Soylu'ya kazımıza karşı gösterdikleri yakın ilgi ve lojistik bağışlarından dolayı yürekten teşekkür ederiz. Kazı arşivimizin 1991 yılında bilgisayar yoluyla dökümünün yapılmasına başlanmıştır.

Burada, bir bilgisayar ve yazıcısı bağışlarından dolayı ayrıca IBM Türk Ltd.'e gene en içten teşekkürlerimizi sunarız.

- (1) Kazı ekibi bu satırların yazarı ile birlikte başkan yardımcıları Yrd. Doç. Dr. Savaş Harmankaya, Yrd. Doç. Nur Balkan Atı, Uzman Dr. Sevil Gülçur, alan yöneticileri Dr. Mühraban Özbaşaran, Erhan Bıçakçı, Yük. Müh. Mim. Korkut Atı, atölye yöneticisi, Araştırma Görevlisi H. Gönül Egeli, Arkeo-Zoolog Dr. Hylke Buitenhuis, Arkeo-Botanikçi Dr. Henk Woldring, Çevre Bilimci (ekolog) Mimar Dr. Ergun Gürpınar, Arkeolog-Restoratör Yüksel Dede, Nilgün Dede, Ceren Soylu, Aymelek Karasu'dan oluşmuştur. Öğrencilerimizden İlhan Devir obsidien alet, Gülay Sert bitki analizlerinde, Hasan Batıbay, Hülya Turan, Tuncay Erözmen, Sandy Par, Aysel Tanel alanda açma başı ve yardımcısı olarak, fotoğraf çekimlerinde Kerem İnanç, Burak Çelikoba görev almışlardır. Çizimlerde Nurcan Kayacan yardımcı olmuştur. Ekip üyelerinin son derece özverili çalışmalarından dolayı kendilerine yürekten teşekkür ederim.
- (2) Özellikle ODTÜ TEKDAM Müdürü Yrd. Doç. Dr. Mustafa Özbakan'a, temsilcimiz Sn. Müjgan Harmankaya'ya, Aksaray ili yöneticilerinden Vali Sn. Rıdvan Yenişen'e, Belediye Başkanı Sn. Memiş Akın'a, Kültür Müdürü Sn. Ruhi Özkanlı'ya, Müze Müdür Vekili Sn. Fariz Demir'e, Mal Müdürü Sn. Rasim Böle'ye, DSI 44. Şube Müdürü Sn. Mustafa Özateş'e ve aynı şube mensuplarına, Spor ve Gençlik Müdürü Sn. Nuri Öcal'a TEK Müdürlüğü'ne teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca ekibimiz lojistik ve kazı, kazı evi malzemeleri bağışlarından dolayı Doğu Holding mensuplarından Sn. Gönül Tolu'ya, Sn. Engin Akbaş'a teşekkürlerini bildirmeyi borç bilir.

Kazımız sık sık, gerek bilim adamları, gerekse Aksaray'ın yerel yöneticileri tarafından ziyaret edilmiş, ekibimiz tatil günlerini Göreme, Ürgüp, Mustafa Paşa, Acem Höyük ve Niğde Celaller kazılarını görmeğe giderek değerlendirilmiştir³.

2. KAZI

Kazılar, 4 H-G, 6 J-K, 6 L-M, 4 N-O, 2-4, P-R açmalarında 850 m² lik bir alanda sürdürülmüştür (Resim: 1-4). Bulunan 61 yeni mekândan şimdilik 54'ünün 2. tabakaya ait olduğu izlenmiştir (Resim: 2-8).

2.1. 4 H-G Basamaklı Açması

Daha önce ana toprağa kadar kazılan höyüğün kuzeyindeki 4 H-G basamaklı açmasında, tabakalaşmanın daha iyi anlaşılması ve denetlenebilmesi için çalışılmıştır (Resim: 1-2, 7). Bu nedenle açma 4 H 2-9/a-e küçük karelerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Resim: 2).

1. tabaka yüzey toprağının 15-20 cm altında kanal, taban parçaları ve ayrıca 50-60 cm kalınlıkta çöp dolgusuyla belirlenmektedir (Resim: 7). Çöp dolguları, bol yanıklı toprak, dal kömürleri, obsidien alet ve artıkları, hayvan kemikleri ve çitlenbik kırıklarından oluşan ince damarlar şeklindedir.

2. tabakada duvarları kerpiçten olan G,C,F,O,S,D,E,P,R mekânları araştırılmıştır (Resim: 2, 7; krş, Esin 1991, Resim: 6). Bunlar 2. tabakanın a-c yapı evrelerine aittirler. Taban düzlemleri farklı olan bu mekânların bazı duvarları yeniden kullanım sırasında ilk kez yapılmış, bazıları ise daha alttaki mekânlarını, ana duvarlarının yenilenmesiyle meydana getirilmiştir. Ancak bazı mekânların kullanım süresi bittiğinde, içleri doldurulmuş ve üstte yeni mekânlar yapılmıştır. Bu yüzden tek tek mekânların yapı evreleri bazen homojen olmamakta, bu yüzden tabakalaşmanın anlaşılması güçleşmektedir.

Şimdilik G mekânında yukarıdan aşağıya iki yapı evresi saptanmıştır (Resim: 2b). Mekân 2b evresinde daha büyüktür. Üstteki 2 a evresinde önce içi kerpiçle doldurulmuş, doğu duvarları batıya çekilerek küçültülmüş ve yeniden kullanılmıştır. 2a evresinin taban kodu-2.69 m de bulunmuş, 2 b evresinin koduna-3.50 m derinlikte hâlâ ulaşılammıştır.

(3) Ziyaretçilerimiz arasında Cornell Üniversitesi'nden Sn. Dr. Kuniholm ve ekibi, Sn. Dr. Aslıhan Yener başkanlığında Niğde Celaller Maden Ocağı Kazı Ekibi, Doç. Dr. Sn. Aliye Öztan yönetiminde Acem Höyük Kazı Ekibi, TÜBİTAK AKSAY Ünitesi Araştırmacıları, Aksaray Valisi Sn. Rıdvan Yenişen ve Kültür Md. Vekili Sn. Fariz Demir ve ilin çeşitli müdürleri, yöneticileri bulunmaktadır. Kendilerine bu ziyaretleri için teşekkür ederiz.

G mekânı ile C-O ve D mekânları arasındaki F mekânı bir dar geçit, doğusundaki S mekânı ise kısmen her evrede çöp damarlarıyla dolu, olasılıkla bir avlu, ışık, çöplük niteliğindedir. S mekânının batı duvarı hemen her yapı evresinde ya doğuya çekilerek, ya da batıya doğru yer değiştirilerek yapılmıştır (Resim: 2, 7). Şimdilik 2a-2b olmak üzere 2 yapı evresi bulunmuştur.

C mekânında 2a-2c olmak üzere 3 yapı evresi bulunmuştur (Resim: 2, 7). -3.51/-3.58 m derinlikteki duvarları gözüken 2c evresi henüz kazılmamıştır.

2b evresinde C'nin biri kuzeyde (JU), diğeri güneyde (JV) olmak üzere 2 mekân oluşmuştur. Kuzeydeki O mekânı ile birlikte bir birim teşkil etmiştir. 2b evresinde C mekânının batı duvarına bitişik bir ocağı vardır (Resim: 7). Ayrıca içinde bir direk yeri, 2 ateş çukuru, taban altında, kötü durumda, bir kadınla çocuğuna ait iskelet parçaları bulunmuştur. 2a evresinde ise doğu duvarı yenilenmiş, batı duvarı aynen korunmuştur. Ancak ocak bu kez mekânın kuzeydoğu köşesinde yapılmıştır.

O mekânının ise 2a evresinde kuzey duvarında bir kapı aralığı vardır. Kapısı, dar bir avlu niteliğindeki E mekânının doğu uzantısına açılmaktadır (Resim: 2). 4 H-G açmalarının doğusundaki R mekânının 2b evresine ait taban -2.96 m, P mekânında, -4.25 m kodunda 2d tabanı bulunmuştur. D mekânında ise 2 c evresinde -4.00 m kodunda küllü bir tabanla karşılaşılmıştır.

Çoğunluğu kemik ve obsidien aletlerden meydana gelen ufak buluntular en çok 1. tabakadaki 4. no lu çöp dolgusunda ve S avlusunda ele geçmiştir.

2.2. 6 J-K, 6 L-M, 4 L-M ve 4 N-O Açmaları

Bu açmalarda 2. tabakanın daha geniş çapta açılarak, yerleşme düzinin daha iyi aydınlatılmasına çalışılmıştır (Resim: 1, 2-6).

1990 yılında 5 N-O açmalarında "G A" olarak adlandırılan ve çakılla doldurularak düzenlenmiş bir yol ele geçmişti (Resim: 2, 3; krş. Esin et al 1991, 129, 162, lev. 4-5, 6/3).

Bu yıl 4 N-O açmaları kazılırken yolun güneyinde biri 5 sıra kerpiçten, diğeri iyi bir taş işçiliği ile yapılmış birbirine koşut 2 duvarla karşılaşılmıştır (Resim: 2, 5). 80 cm genişlikteki taş duvar, şimdilik üst üste 9 taş sırasından oluşmakta ve kerpiç duvarın güneyinde yer almaktadır.

Bu iki duvarın arasındaki alan kerpiç bölmelerle, dörtgen planlı 3 mekâna ayrılmıştır (Resim: 5). Bölme duvarlarının içinde kapı aralıkları

birakılarak mekânlardan birbirine geçiş sağlanmıştır. Böylece iki ana duvar ve aralarındaki boş mekânlardan oluşan bu sistem, "Kazematlı çift duvar" (sandık duvar) tekniğinin en eski örneğini teşkil etmektedir (krş. Naumann 1955, 232 v.d.). Taşların ana güney duvarındaki diziliş biçimleri ise Nevali Çori'deki taş duvarları andırmaktadır (bk. Der Spiegel 1991, 160, 164-165). Aşıklı'daki bu "sandık duvar sistemi" olasılıkla "G A" yolunun güneyindeki 4-5 P açmalarındaki taş dizileri ile de bağlantılıdır (Resim: 2). Kazematlı duvar sisteminin, güneyindeki yerleşme birimlerini sınırlayan bir çevre duvarına mı ait olduğu henüz tam kesinlikle söylenememektedir. Yapı tarihi açısından büyük önem taşıyan bu "sandık duvar sistemi" parçasının gerçek işlevi herhalde gelecek yıllardaki kazılarda aydınlanabilecektir. Kazematlı duvarın ve "G A" yolunun kuzeyinde kalan alandaki kerpiç yapılar 2. tabakanın çeşitli evresine ait olmalıdır (Resim: 2-4, 6). Ancak taban kodları birbirinden farklı olan yapıların 2. tabakanın hangi evresine ait oldukları yapılar kaldırıldıkça daha kesin olarak anlaşılabilir (Resim: 2-4, krş. Esin et al. 1991, 128-129). Bu bağlamda şimdilik 4 H açmasındaki mekânlar ile birlikte 6 J-K, 6 L-M, 4 L-M ve 4 N-O açmalarında 54 yeni mekân gün ışığına çıkarılmış olmaktadır (Resim: 2-4, 6). Bu mekânlardan 29'unun duvarları ve tabanları sıvalıdır. 11'inin içinde ocak bulunmuştur. Şimdilik yalnız 6'sının içinde, tabanlarının altında, çoğu tahrip olmuş insan iskeletleri bulunmuştur. Bazı iskeletlerde yanık izleri görülmesi ilginçtir. Bulunan mezarlar içinde 4 M açması G V mekânındaki iskeletle birlikte ilk kez bir ölü armağanı bulunmuştur. Bu bir bilek taşı ya da "ok düzelticisi" olarak adlandırılan bir alettir (Resim: 9).

Ayrıca 4 L açmasında G M mekânında 32 no lu iskelet ve 4 M açmasında HB mekânında 17 no lu iskeletle birlikte bir kolyeye ve bir bileziğe ait oldukları sanılan boncuklar bulunmuştur (Resim: 10). Boncuklardan bir kısmı çeşitli taşlardan, dağ kristallerinden, bir kısmı ise, bakırdan yapılmıştır (Resim: 10). Metal boncuklar büyük olasılıkla doğal bakırdandır. Bu durum daha "Akeramik Neolitik" evrede bakırın Çayönü ve Nevali Çori'de olduğu gibi İç Anadolu'da da kullanıldığının iyi bir delilidir (krş. Çambel 1974, 375-376; Çambel-Braidwood 1970, 51, fig.3; Esin 1976, 210-213; Hauptmann 1988: Prof. Hauptmann'la özel konuşma). Ancak bakır için aynı kaynaktan mı yararlanıldığının, yani İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu arasında bir ticaret ilişkisinin olup olmadığının, bakır boncukların isotop ve diğer analiz türleri sonucunda aydınlanabileceği açıktır.

6 J-K açmalarında bulunan G G, G L, G H gibi mekânların, H H ve J A gibi avluların içindeki bazı yapı öğeleri büyük olasılıkla ya 1. tabakaya veya 2. tabakanın daha üstteki bir evresine ait oldukları izlenimini ver-

mektedir (Resim: 2). Bu açmalarda mekânlar bir avlu etrafında yerleştirilmişlerdir. Bu açmalarda şimdilik 2 a ve 2 b olmak üzere iki yapı evresi görülmektedir (Resim: 2).

6 L-M açmalarında 2. tabakaya ait adalardaki yapı birimleri ııınsal dönüşleri sağlamak amacıyla yön değiştirmişlerdir (Resim: 2). Burada da daha eski evrede bir avlu etrafında yerleştirilen yapılara, daha sonra avlu-yu kısmen kaplayan, yeni mekânların ilave edildiği 6 L açmasındaki J B örneği ile karşılaştırılarak söylenebilir (Resim: 2).

4 L-M açmasındaki mekânlar ise gene ııınsal düzenlemeye uygun olarak yerleştirilmişlerdir (Resim: 2). Özellikle bu açmada, yapı birimlerinde derin mekânlarda birbirine geçiş sağlayan bölme duvarlarında bırakılmış kapı aralıkları dikkati çekmektedir (Resim: 2).

Genel olarak bu yıl kazılan 6 J-K, 6 L-M, 4 L-M-N açmalarında mekânların bir çoğunun içinde ocaklara ek olarak direk delikleri, yerli manęallar, kerpiç bölmeler, sekiler, eşikler, direk taşları gibi yapı öğeleri bulunmuştur (Resim: 2, 4, 6).

Yerleşme düzeni açısından en önemli veri ise yapı birimlerinin ııınsal düzenlemeye göre yönleri değiştirilerek aradaki avlu ve geçişlerin bu düzenlemeye uygun olarak bırakıldıklarının anlaşılması olmuştur (Resim: 2-4, 6).

2.3. 3-4, P-R, 2R Açmaları:

1990'da 4-5 P açmalarında çalışılmış ve 5 0 açmasında "G A" yolunun güneyindeki yapı birimleri gün ışığına çıkarılmıştı (Resim: 1-2; Esin et al. 1991, 129). Bunlardan 4-5 P açmalarının güneyinde, 5 N-O açmalarında yukarıda sözü edilen sandık duvarla ilişkisi olabileceği sanılan taş temel duvarları bulunmuştur (Resim:2, Esin et al. 1991, 129). Bu yıl 4 P açmasının güneyinde 1-5/a-e, 3 P açmasında 1-10/a-k, 3 R açmasında 1-10/a-e ve 2 R açmasında 2-9/a-e karelerini içine alacak şekilde höyüğün güneybatı basamaklı açmasında kazı sürdürölmüştür (Resim: 1-2, 8; Esin 1991, 5-6; Esin et al. 1991, 129). Bu yıl kazılan kesimlerin yamaçta olmaları dolayısıyla, bunlar daha kazılar yapılmadan önce, höyük yüzeyi sürölürken, yağmur sularını akıtmak amacıyla açılan bir ark tarafından son derece tahrip olmuştur (Resim: 2, 8). 1990'da bulunan 5-4 P açmalarındaki taş duvarın uzantısı bu yıl kazılan 4 P açmasının kuzeyinde ele geçmiştir. Temel duvarlarının bir kıvrım yaparak gelişmesi, eskiden burada kulemsi bir yapının var olabileceğini düşündürmektedir. Bu duvarın uzantısının altında A E ve A Z olarak adlandırılan, duvarları kerpiçten 2 mekân bulunmuştur (Resim: 2, 8). A E'nin tabanı yaklaşık -7.50 m derinliktedir. Mekânlardan A Z'nin doğu duvarı taştandır ve hem batıya hem

de kuzeye doğru uzanmakta, olasılıkla güneyde başka bir taş sırasına ulaşmaktadır (Resim: 2, 8). Daha güneyde gene batıya doğru aynı yönde uzanan, kısmen kerpiç örülü, taş temelli, üst kısmı yanyana 3 kerpiç dizisinden yapılmış bir başka kalın duvar vardır (Resim: 2, 8). Bu duvar aradaki 1 m yi aşan seviye farkına rağmen, 1989'da kazılan T, daha batısındaki BC ve fırınlı HG mekânının da müşterek kuzey duvarını oluşturmaktadır (Resim: 2,8; Esin 1991, 6-7, Resim: 18, 20). Fırınlı mekânın kuzeydoğusunda ise, daha yüksekte, yaklaşık -7.80 m derinlikte 2 büyük yassı taş ve "in situ" olmayan 1 mil taşı bulunmuştur (Resim: 2, 8). AE ve AZ mekânlarının çevresinde bazıları kireçli, çeşitli seviyelerde taban ve taş temel parçaları bulunmuştur (Resim: 8). Bu durum bu kesimde bir çok ara evrenin varlığına işaret etmektedir.

T mekânında ve çevresinde yapılan çalışmalar ilginç sonuçlar vermiştir (krş. Esin 1991, 7 Resim: 18-20). T mekânının önce, sırasıyla doğu, kuzey, batı ve güney duvarları araştırılmıştır (Resim: 2). T mekânının en üstteki, parlak kırmızı boyalı tabanı kaldırılınca altından, doğusunda bozuk bir ocak kalıntısı bulunan ve T mekânının gene kırmızı boyalı daha alttaki tabanın üstünde kerpiçten bölme duvarları ile yapılmış, yaklaşık 1x1 m boyutlarında ve -8.40/-8.50 m derinliklerde hücre tipi küçük mekânlarla karşılaşmıştır. Kerpiç bölmeler yer yer bozuktur ve olasılıkla bunların daha batı ve güneydeki duvarları aşınma sonucu yok olmuştur. T mekânının boyalı tabanlarının altında, kalınca bir alçı ya da kireç tabakasının bulunduğu ve bu tabaka serildikten sonra üstlerinin boyanarak parlatıldığı anımsanacak olursa, büyük olasılıkla bu hücrelerin, alttaki tabanlı evrenin işlevi sona erdikten sonra, daha üstteki evrenin kireçli tabakasının düzgün bir biçimde serilebilmesi, üstteki tabanın düzgün bir yüzeye sahip olduktan sonra, boyanabilmesi için yapıldığı önerilebilir. Bu hücreler kaldırıldıktan sonra, daha alttaki kırmızı boyalı taban gün ışığına çıkarılmıştır (Resim: 2, 8). Doğudaki ocağın tabanına da T mekânının bu alttaki evresinde erişilmiştir (Resim: 2, 8). T mekânı ve çevresindeki çalışmalar bu mekânın doğusu dışında, 3 yönden kalın ve sekili duvarlarla çevrildiğini ve onunla birlikte batısındaki B,C,M fırınlı HG, HG'nin güney ve güneybatısındaki AU ve AL mekânlarının birlikte, olasılıkla büyük bir yapı birimi teşkil etmiş olabileceklerini düşündürmektedir (Resim: 2). Bu mekânların aralarındaki yer yer 2 m ye ulaşan seviye farklarının ise, T mekânının son evresiyle aynı evreye ait olabilecek üst evrelerinin aşınma sonucu ele geçmemiş olmasıyla açıklanabilir (krş. Esin 1991, 7, 21-22, Resim: 18-20).

T mekânının güney ve güneybatısında bulunan sırası ile N,AK, AO, AC ve AB mekânları ise gene olasılıkla T mekânı ve evreleri ile çağdaş,

fakat ayrı bir "insula"daki (adadaki) kerpiç yapıları oluşturmaktadır (Resim: 2, 8; Esin 1991, 7, 21-22, Resim: 18-20). Buna karşılık fırınlı HG mekânının kuzeybatısındaki HK ve onun güneyindeki AD mekânları belki daha alttaki bir tabakaya aittirler (Resim: 2). Büyük olasılıkla 2 P açmasında gün ışığına çıkarılan, kuzeydoğudan güneybatıya doğru yaklaşık -11.50 m kodlarındaki HI, AG, AR, AP ve AA mekânlarının tabakalanma açısından durumları, bu alanda araştırmalar daha ilerledikçe aydınlanabilecektir. Aynı durum bir kısmı derin sondaja giren 2 P-R açmalarındaki -13.50/-14.50 m derinlikteki BF, BD ve BE mekânları için de geçerlidir (Resim: 2).

2.4. Antropolojik Kalıntılar

6 J açması G E mekânında bir, 4 L açması G M mekânında bakırtaş boncuk dizisiyle birlikte bir, 4 M açmasında G V ve GY mekânlarında birer, H B mekânında ise 17 no lusu bakır ve dağ kristallerinden boncuklarla birlikte 3 iskelet bulunmuştur. İskeletlerin çoğu tahrip olmuş, yanık izlidir. Mekânların tabanlarının altına açılan çukurlara "hocker" biçiminde gömülmüşlerdir.

2.5. Endüstriler

1991 yılında 20800 civarında obsidien alet ve alet artığı bulunmuştur. Dilgi endüstrisi egemendir. 4 H açması obsidien aletleri arasında 2. tabakada mikrolit sayısı artmıştır. Ayrıca Aşıklı'ya özgü bir ok ucu tipi belirlenmiştir.

Kemik ve boynuz alet endüstrileri gene 2. sıradaki yerini korumuştur. Kemik aletlerde ilk kez az da olsa geometrik bezek görülmüştür.

Sayısal açıdan 3. sırayı teşkil eden sürtme ve cilalı taş aletler içinde öğütme taşları, havan ve havan elleri çoğunluktadır. Bir bilek (ya da) "uç düzelticisi" olarak tanımlanabilen aletin üzerindeki geometrik bezekler, Aşıklı topluluklarının süsleme anlayışları hakkında bir fikir vermektedir (Resim: 9).

2.6. Ekoloji, Ekonomi, Toplumsal Yaşam

Aşıklı topluluklarının ekoloji ve ekonomilerinin daha iyi araştırılabilmesi için bu yıl 4 F açmalarındaki derin sondajda, ana toprağın içine burgulama ile inilerek Pollen karotları alınmıştır. Nevşehir Acıgöl Pollenleri ile karşılaştırmalar yapıldığında, Aşıklı ve çevresinde ilk yerleşmeler başladığında, Pleistosen'den Holosen'e geçilirken doğal çevre koşulları ve bitki örtüsü hakkında daha iyi bilgiler edinilebilecektir.

Bitki kalıntıları içinde buğday ve arpa taneleri azdır⁴. Hayvan kemikleri arasında şimdilik köpek kemikleri bulunmamıştır. En çok yararlanılan hayvanlar sırasıyla koyun, keçi, sığır, domuz, çeşitli geyik türleri, tavşanlar ve kuşlardır.

Besin ekonomileri büyük ölçüde yoğun avcılığa bağlı olan Aşıklı topluluklarının sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için, zamanlarını daha çok açık havada yapılan uğraşlarla geçirebilecekleri Ekolog Mim. Dr. E. Gürpınar'ın raporundan anlaşılmaktadır. Ona göre yeterli ışık almayan Aşıklı yapıları özellikle gözlerin ve kemiklerin sağlığı açısından iyi bir ortam teşkil etmemiş olmalıdır.

2.7.

Aşıklı'ya ait 4 yeni radio-aktif karbon ölçümü tamamlanmıştır⁵. Bunlara göre 2. tabaka G.Ö. 9. binyılının ilk çeyreğine tarihlendirilebilmektedir. Ölçümler Groningen Üniversitesi Radioaktif Laboratuvarı'nda yapılmıştır. Libby standard yarılanma süresine göre, bu düzeltilmemiş 14-C ölçümleri aşağıda belirtilmiştir.

Lab. No.	Örnek No.	Buluntu Yeri açma/mek.	Tarih
Gr N-18617	Aşıklı 11	4 G E mek.	G.Ö.8730+/-45
Gr N-18618	Aşıklı 13	3 J I mek.	G.Ö.8725+/-50
Gr N-18619	Aşıklı 17	2 R AA mek.	G.Ö.8610+/-55
Gr N-18620	Aşıklı 24	3 J AM mek.	G.Ö.8720+/-55

3. Sonuç

1991 Aşıklı kazılarında en önemli veriler arasında mimari açıdan sandık sisteminde yapılmış duvar kompleksi sayılabilir (Resim: 2,3,5). Bu sistem Aşıklıların, duvarlarında ilk kerpiçi kullanmada gösterdikleri başarıyı, taş işçiliğinde de sürdürdüklerini kanıtlamaktadır.

4-3 P açmalarında T mekânı ile birlikte ele alınan mekânların büyük olasılıkla, daha özenli, hatta belki taş temelle takviyeli duvarlarla ya da

- (4) Esin 1992 s.140,141-142'de Aşıklı'da Einkorn buğdayının tarıma alındığı ve olasılıkla çobanlığın başladığından yanlış bilgilendirme sonucu söz edilmiştir. Oysa daha sonra henüz buğdayın tarıma alınıp alınmadığının ve hayvanların evcilleşme aşamasına gelip gelmediğinin daha iyi araştırılması gerektiği uzmanlarca belirtilmiştir. Bu durum ancak uzmanlarımızın kesin raporları ile aydınlığa kavuşabilecektir. Şimdilik uzmanlarımızca Aşıklı topluluklarının yoğun avcılık ve toplayıcılığa dayalı besin ekonomisine sahip oldukları dile getirilmektedir.
- 5) Bu Radio-Aktif karbon ölçümleri için Groningen Üniversitesi Radiokarbon Laboratuvarı'na ve Dr. H. Buiténhuis'e teşekkürlerimizi sunmayı bir borç biliriz.

bu birimi içine alan bir duvar sistemiyle çevrelendiği düşünülebilir (Resim: 2,8).

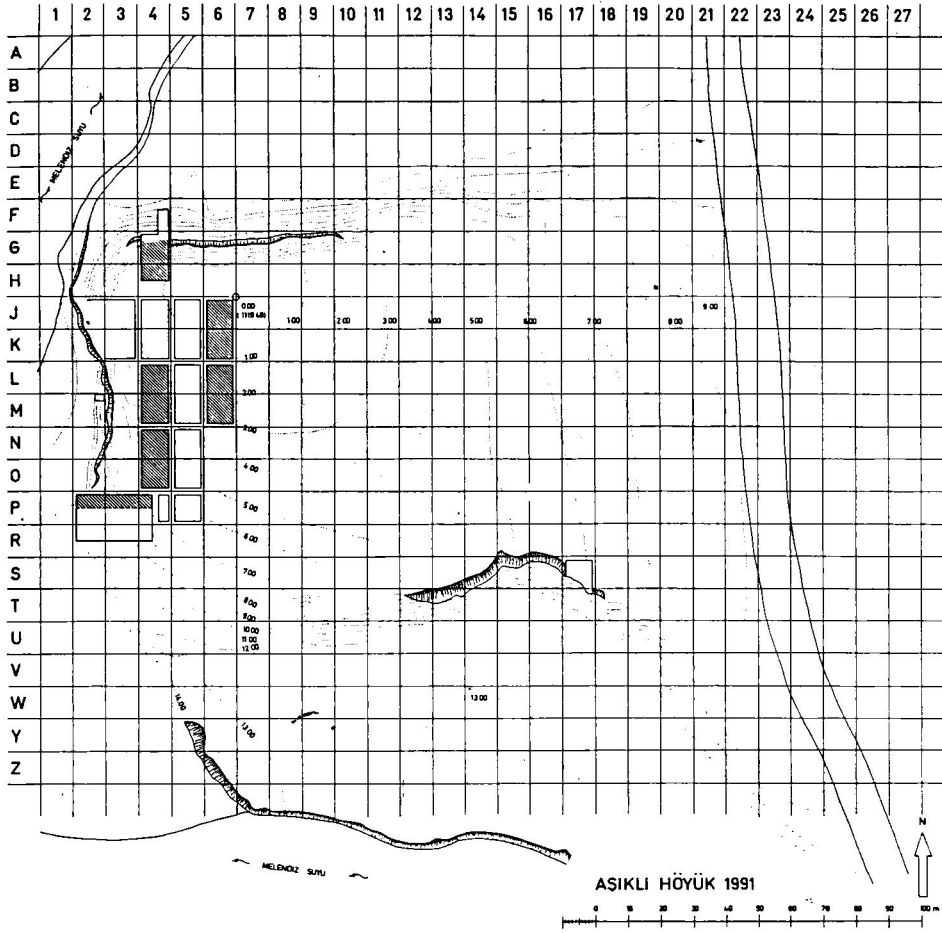
İkinci bir önemli veri ise iskeletlerle birlikte bulunan bakır boncuklardır (Resim: 10). Bu durum daha günümüzden dokuz bin yıl önce Aşıklı topluluklarının bakırı tavlıyarak işleyebildiklerine işaret etmektedir.

4. AKSARAY PROJESİ

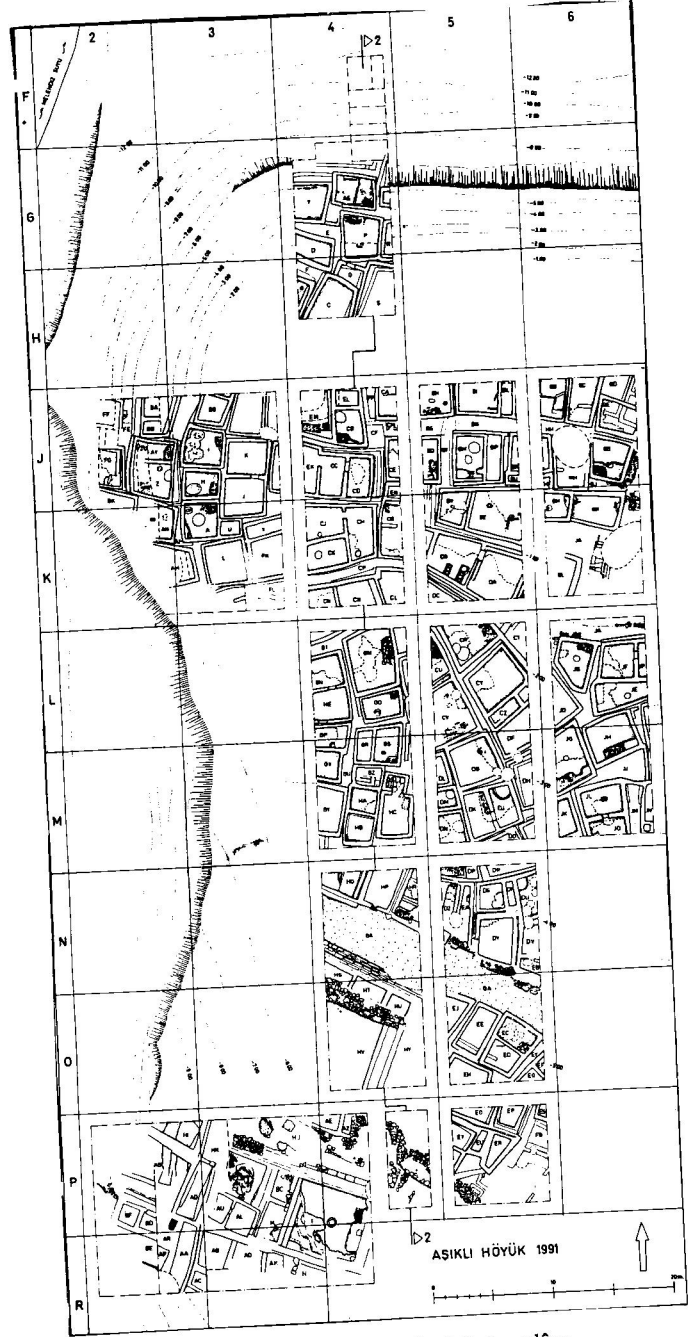
Bu proje ile ilgili olarak bu yıl Selçuklu dönemine ait Sultan Han, Alay Han ve Öresin Han incelenmiştir. Alay Han ve Öresin Han'ın son derece tahrip edilmiş olmaları üzüntü vericidir. Özellikle Alay Han'ın Anadolu'daki en eski hanı temsil ettiği düşünülecek olursa, bu kayıp, daha da büyük önem taşımaktadır. Her iki han hakkında ayrıntılı rapor hazırlanmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

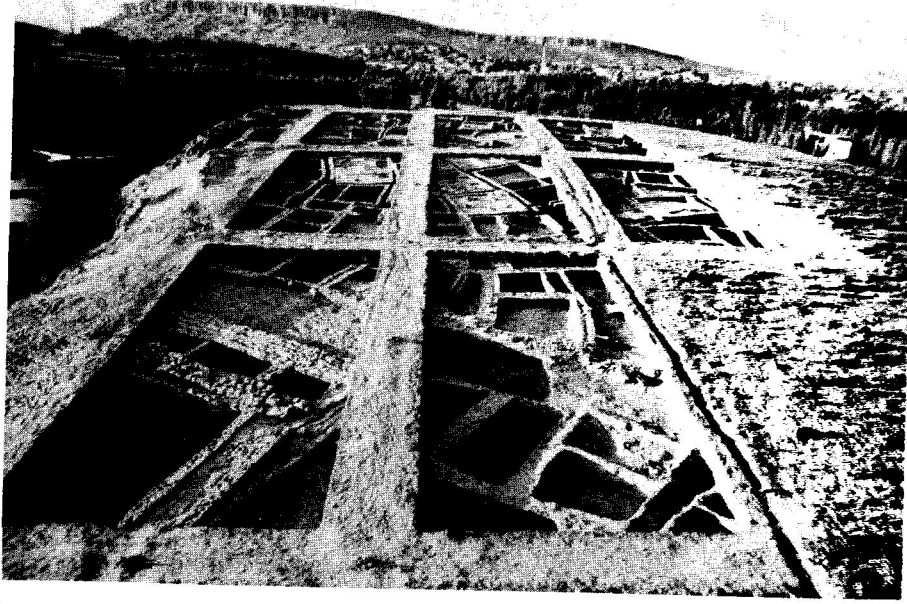
- ÇAMBEL, H. "The Southeast Anatolian Prehistoric Project and its Significance for Culture History", *Belleten* 151/XXXVIII, 361-377.
- ÇAMBEL, H., "An Early Farming Village in Turkey".
- BRAIDWOOD, R.J. *Scientific American*, 222/3, 50-56. 1970
- ESİN, U. 1976, "Die Anfänge der Metallverwendung und Bearbeitung in Anatolien (ca. 7500-1976 2000 v.Chr.)", *Colloque XXIII, Les Débuts de la Metallurgie. Union Internationale des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques. IX-e Congrès, Nice, 206-240.*
- 1991 "Aşıklı Höyük (Kızılkaya-Aksaray) Kurtarma Kazısı, 1989", *Türk Arkeoloji Dergisi* XXIX, 1-34.
- 1992 "1990 Aşıklı Höyük Kazısı (Kızılkaya köyü, Aksaray ili)", *XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I* (1991), 131-153.
- Esin, U., BIÇAKÇI, E., ÖZBAŞARAN, E., M., ATLI, N.B., BERKER, D., YAĞMUR, I., ATLI, 1991 A.K. "Salvage Excavations at the Pre-Pottery Site of Aşıklı Höyük in Central Anatolia" *Anatolica* XVII, 124-174.
- HAUPTMANN, H. "Nevalı Çori: Architektur" *Anatolica* XV, 99-110. 1988.
- 1988
- NAUMANN, R. *Architektur Kleinasien, Von Ihren Anfängen bis zum Ende der Hethitischen* 1955 *Zeit. DAI*, Tübingen, Ernst Wasmuth.
- Der Spiegel: "Die Schwelle zur Zivilisation", *Der Spiegel* 45/33, 160-165. 1991

Resim: 1- Açma durum plânı

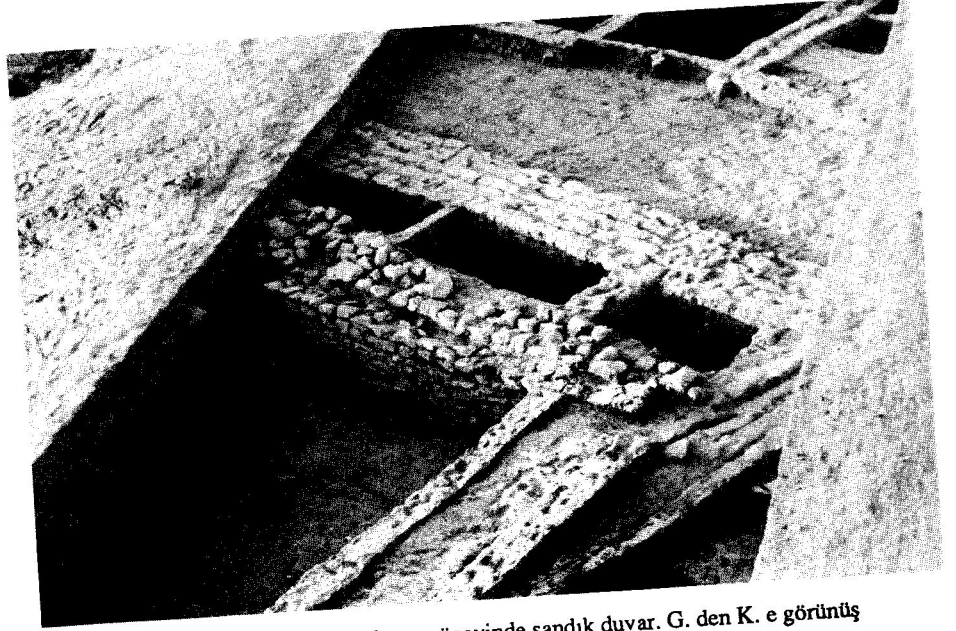
Resim: 2- Yapılara ait şematik genel görünüm plânı

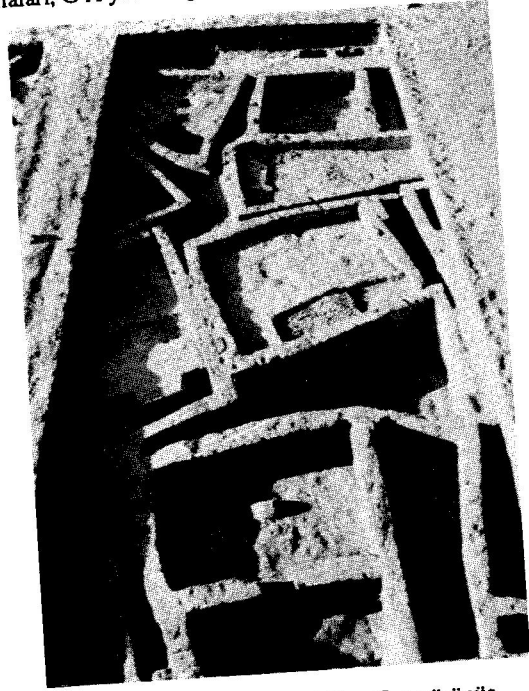
Resim: 3- 2. tabakaya ait mahalleler. G. den K. e görüntü. (H F)

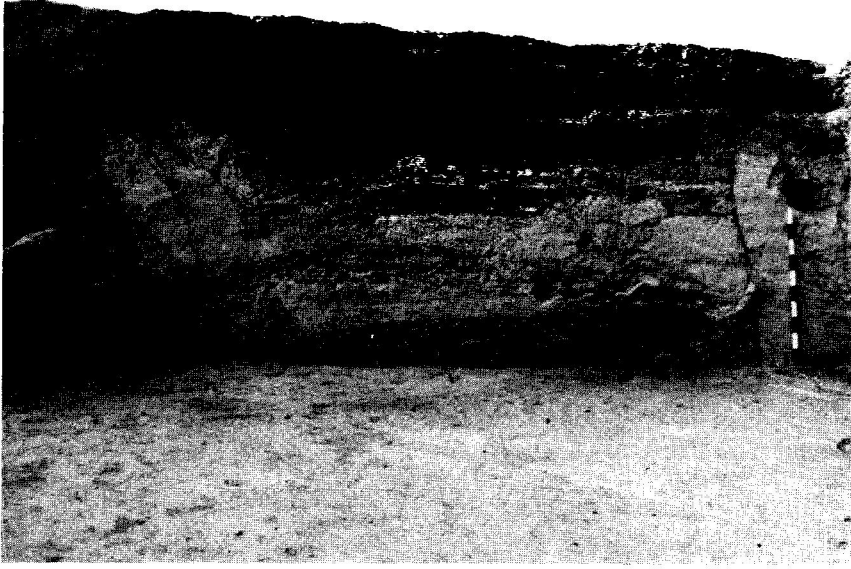
Resim: 4- 2. tabakaya ait mahalleler, G. den K. e görüntü. (H F)

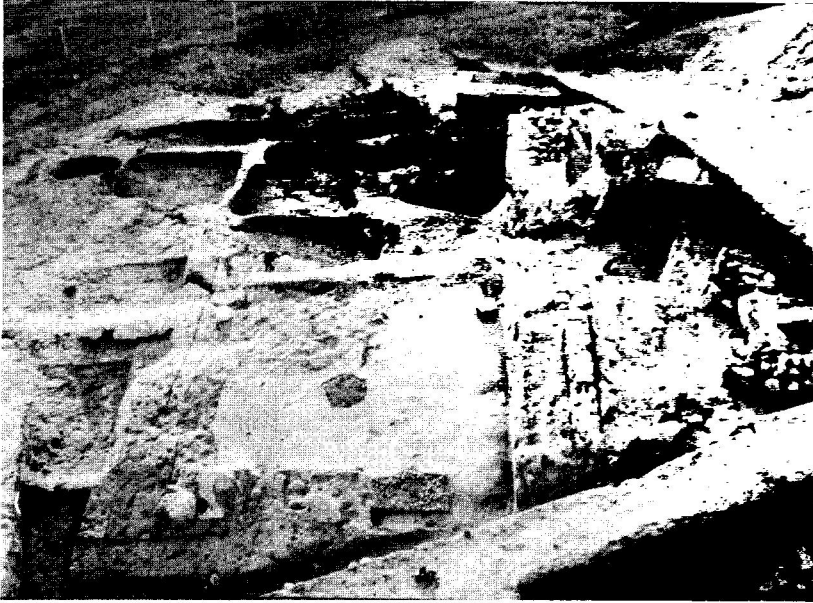
Resim: 5- 4 N-O açmaları, G A yolu ve güneyinde sandık duvar. G. den K. e görünüş

Resim: 6- 6 L-M açmaları. G'den K. e görünüş

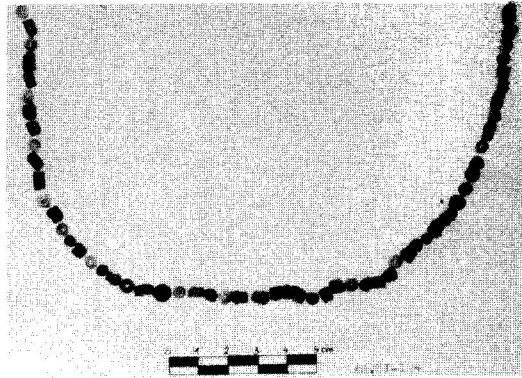
Resim: 7- 4H-G açması güney profili. Kerpiç duvarlara ait yenilemeler. B. dan görüntü

Resim: 8- 4-2 P-R açmaları. D. dan B. ya görüntü

Resim: 9- Üstü geometrik bezekli
biley taşı

Resim: 10- Taş ve bakır boncuklardan oluşan kolye